

Prof. dr hab. Bernadetta Izydorczyk
Instytut Psychologii
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Kraków, 06.06. 2026 r.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Hartunga -Wójciaka

Związek obrazu ciała i symptomów zaburzeń odżywiania w grupie osób transpłciowych z uwzględnieniem spostrzeganego wsparcia społecznego oraz poczucia winy i wstydu

Wydział Filozoficzny

Promotor: dr hab. Beata Ziółkowska; Promotor pomocniczy: dr Magdalena Grabowska

Instytut Psychologii

Rozpoczynając recenzję chciałam podkreślić, że zwróciła moją uwagę bardzo interesująca tematyka rozprawy doktorskiej, zarazem trudna do naukowego opracowania, choć bardzo istotna z perspektywy diagnostyki psychologicznej oraz oddziaływań psychologicznych wobec osób transpłciowych ujawniających zaburzenia odżywiania. Na wstępie recenzji chciałam podkreślić naukową wartość podjętych przez Doktoranta – w mojej ocenie unikatowych – badań w grupie osób transpłciowych. Zarówno z perspektywy praktyki klinicznej, jak i badań naukowych jest to obszar w badaniach polskich niszowy. Jako badaczka, psycholog kliniczny i psychoterapeutka z uznaniem odnoszę się do wysiłku Doktoranta, który podjął trud przedstawienia wskazanych w temacie teoretycznych i empirycznych treści dysertacji w sposób spójny i logiczny, mimo potencjalnych trudności związanych z gromadzeniem danych w tej grupie klinicznej, nie zawsze dostępnej do badań naukowych. Po lekturze całości pracy jawi się ona jako opracowanie, w którym widoczne jest konsekwentne i logiczne prowadzenie przez Doktoranta narracji zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej. Poczynione uwagi nie stanowią krytyki pomniejszającej wartość dysertacji doktorskiej, którą oceniam jednoznacznie pozytywnie. Stanowią one jedynie punkt wyjścia do dyskusji

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

i dalszej refleksji nad bardzo wartościowymi badaniami z zachętą do ich dalszej naukowej eksploracji.

Tytuł dysertacji odpowiada jej treści, dzięki czemu czytelnik może adekwatnie zorientować się w zakresie poruszanej problematyki. Z perspektywy metodologii badań psychologicznych oraz poprawności językowej można uznać go za merytorycznie trafny, jednak w mojej ocenie wymagałby w sytuacji chociażby planowanej publikacji dopracowania pod względem stylistycznym i strukturalnym, aby był bardziej spójny i precyzyjny. Jego zaletą jest jasne wskazanie kluczowych elementów badania: głównych zmiennych (obraz ciała i symptomy zaburzeń odżywiania), zmiennych dodatkowych (wsparcie społeczne, poczucie winy i wstydu) oraz badanej grupy (osoby transpłciowe), a także uwzględnienie relacyjnego charakteru analiz. Z drugiej strony zwraca moją uwagę nadmierna długość tematu oraz złożona składnia, utrudniająca szybkie uchwycenie sensu wypowiedzi, a także obecność powtórzeń, co obniża jej przejrzystość. Istotne byłoby jego uproszczenie.

Komentarz 1

W odniesieniu do objętości pracy doktorskiej, w mojej opinii zarówno ilość, jak i jakość zawartych w niej treści wymagałaby większej selekcji, adekwatnej do tematyki i celu badania. Niemniej jednak uwzględniając całokształt treści dysertacji przedstawione w niej treści tworzą ugruntowane kompendium wiedzy na temat obrazu ciała oraz symptomów zaburzeń odżywiania w grupie osób transpłciowych, z uwzględnieniem spostrzeganego wsparcia społecznego oraz poczucia winy i wstydu. Zebrane dane pozwoliły na trafne zdefiniowanie oraz uzasadnienie doboru zmiennych w modelu badań własnych.

Niejasność definicyjną zauważam w odniesieniu do wprowadzania terminu i jego zawartości treściowej „jeśli chodzi o pojęcie obrazu ciała i zadowolenia z obrazu ciała. Szczególnie jest to niedoprecyzowane kiedy Doktorant dokonuje opisu zmiennych i stawianych hipotez - raz posługuje się terminem obraz ciała (w tytule pracy) a w innych miejscach w pracy

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

i w hipotezach pisze o zadowoleniu z obrazu ciała. Dokonując opisu i analizy wybranych emocji, takich jak poczucie winy i wstyd, zauważalne jest ograniczone uwzględnienie innych stanów wewnętrznych powiązanych z zaburzeniami odżywiania, podawanych w opisach obrazu klinicznego tej kategorii zaburzeń. Przykładowo, opis specyficznych cykli bulimicznych mógłby zostać pogłębiony poprzez odniesienie do ich psychologicznych (kompulsywnych) mechanizmów oraz wskazanie poza poczuciem winy i wstydem, także bardzo istotnej np. depresyjności czy niepokoju i lęku. Nie jako zarzut a jedynie refleksję zastanawiam się nad depresyjnością czy lękiem jako potencjalnym moderatorem w relacji: obraz ciała – symptomy zaburzeń odżywiania także u osób transpłciowych. Te zmienne nie były kontrolowane ale warto je uwzględnić w dysertacji. Czytając treści zawarte w części teoretycznej i empirycznej nie zawsze jest jasne, które treści odnoszą się specyficznie do osób transpłciowych, a które mają charakter ogólny. Różnice te nie zostały wystarczająco wyraźnie zaznaczone na tle ogólnych opisów zaburzeń odżywiania (takich jak anoreksja, bulimia czy objadanie się) oraz nieuporządkowanych zachowań żywieniowych. W konsekwencji utrudnione jest jednoznaczne określenie różnic pomiędzy osobami transpłciowymi i cisplciowymi w tym zakresie: co jest szczególne tylko dla osób transpłciowych a co dla ogółu chorujących na zaburzenia odżywiania.

Podczas lektury poszczególnych rozdziałów dysertacji – zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej – miałam poczucie spójności i uporządkowania treści oraz rzetelnego wskazania podstaw teoretycznych dla konceptualizacji problemu badawczego wraz z metodologią i procedurą badawczą. Doktorant przygotował obszerną pracę, której struktura formalna i merytoryczna odpowiada standardom dysertacji doktorskich. Obejmuje ona część teoretyczną i empiryczną, prezentację wyników badań własnych wraz z ich dyskusją w kontekście literatury przedmiotu, wnioski, bibliografię oraz załączniki. Miejscami opracowanie przyjmuje charakter podręcznikowy, obejmując ogólny, obszerny zakres zagadnień, co utrudnia wyodrębnienie kluczowych wątków, specyficznych dla zakresu badania Doktoranta. Dotyczy to zwłaszcza opisu zaburzeń

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

odżywiania, które nie zawsze są wystarczająco jasno zróżnicowane – w kontekście co Doktorant definiuje jako symptomy choroby (różnych typów zaburzeń odżywiania), a co jest definiowane jako nieuporządkowane zachowania żywieniowe (czy jako symptomy zaburzeń odżywiania czy jako odrębny fenomen). Czy wprowadzone pojęcia oznaczają odrębne terminy definiujące odrębne treści co do symptomów zaburzeń odżywiania czy zachowań także w u osób bez zaburzeń odżywiania, czy dotyczą tylko omawianych symptomów u osób transpłciowych. Zamieszczone w dysertacji tabele z wynikami badań własnych są poprawne czytelne i zgodne ze standardami prezentacji danych naukowych. Dysertacja doktorska liczy 280 stron, z czego strony 233–265 obejmują bogaty i aktualny spis literatury (pozycji polsko i anglojęzycznych), natomiast strony 266–280 zawierają załączniki dokumentujące zastosowane metody badawcze. Każdy z pięciu rozdziałów części teoretycznej został logicznie powiązany z kolejnymi częściami pracy, w tym z obszerną częścią empiryczną, obejmującą metodologię badań oraz prezentację wyników – od analizy danych, poprzez weryfikację hipotez, aż po dyskusję i wnioski wraz z ich interpretacją kliniczną.

W mojej opinii Dysertacja doktorska została napisana poprawnym i zrozumiałym językiem naukowym. Rozdziały części teoretycznej stanowią adekwatne do tematyki pracy kompendium wiedzy dotyczącej obrazu ciała oraz symptomów zaburzeń odżywiania w grupie osób transpłciowych, z uwzględnieniem spostrzeganego wsparcia społecznego oraz poczucia winy i wstydu. Niemniej jednak zawartość treściowa w części teoretycznej z pewnością stanowiła rzetelną podstawę do konstrukcji modelu badawczego, doboru zmiennych oraz ich operacjonalizacji. Począwszy od wstępu, poprzez kolejne rozdziały części teoretycznej, Doktorant konsekwentnie omawia zagadnienia w oparciu o bogatą literaturę przedmiotu, tworząc podstawy teoretyczne do definiowania i rozumienia zmiennych empirycznych uwzględnionych w modelu badawczym.

W części empirycznej Doktorant przedstawia wnikliwie i rzetelnie metodologię badań własnych: problematykę pracy, cele, pytania i hipotezy

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

badawcze wraz z ich uzasadnieniem, dokonuje operacjonalizacji zmiennych oraz opisuje przyjęty model badawczy, zaplanowany w szczególności w modelu korelacyjnym i moderacyjnym.

Przedstawione pytania badawcze oraz dziewięć hipotez, poddanych weryfikacji empirycznej, zostały sformułowane w oparciu o adekwatnie zgromadzoną literaturę naukową.

Komentarz 2.

Rozdziały w części teoretycznej są bardzo obszerne i niewystarczająco skonsolidowane pod względem definicji zmiennych empirycznych. W prezentowanych treściach dominują odwołania wtórne („cytowania za kimś”). W opisie procedury i planu badania Doktorant uwzględnił takie zaburzenia odżywiania jak anoreksja, bulimia oraz zespół objadania się, jednak nie odniósł się szerzej do innych typów zaburzeń odżywiania ani do różnicowania obecnych w nich symptomów dysfunkcji zachowań żywieniowych np. bigoreksja, która ze względu na specyfikę dysfunkcji obrazu ciała (pisze o nich Doktorant) może być brana pod uwagę także u osób transpłciowych.

Doktorant w opisie zmiennej obraz ciała najczęściej odwołuje się do nurtu poznawczego, co warto wyraźnie podkreślić, zwłaszcza że dobór narzędzi pomiarowych opiera się głównie na deklaratywnym, poznawczym ujęciu badanych zmiennych. Przykładowo, na s. 40, opisując zmienną „obraz ciała”, Doktorant wskazuje jej komponenty: afektywny, behawioralny i poznawczy, jednak w dalszej części pracy – zarówno w opisie tej zmiennej, jak i jej pomiaru – nie dokonuje już rozróżnienia tychże komponentów. Odwołuje się natomiast do Skali Oceny Ciała (BES), mierzącej ogólne niezadowolenie z ciała, oraz do narzędzia EAT-26, badającego zachowania żywieniowe typowe dla zaburzeń odżywiania. Powoduje to w mojej opinii brak spójności i precyzji w opisie zmiennych empirycznych: obrazu ciała oraz symptomów zaburzeń odżywiania. Nie jest jednoznaczne, czy Doktorant odnosi się do symptomów zaburzeń jako jednostek chorobowych, czy raczej do ogólnie rozumianych

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

nieprawidłowych (nieuporządkowanych) zachowań żywieniowych. W konsekwencji lektura dysertacji niejednokrotnie utrudnia odpowiedź na pytanie, czy Doktorant analizuje zaburzenia odżywiania jako kategorię kliniczną (chorobę), czy raczej jako spektrum dysfunkcji i nieprawidłowych(nieuporządkowanych) zachowań związanych z jedzeniem. Rozbudowana struktura pracy (liczne podrozdziały, duża objętość treści) dodatkowo utrudnia identyfikację uzasadnienia dla przyjętego modelu badawczego.

W badaniu przedstawionym w Dysertacji doktorskiej sformułowano zestaw hipotez dotyczących związków między obrazem ciała, symptomami zaburzeń odżywiania oraz wybranymi zmiennymi psychologicznymi i seksuologicznymi. Zakładano, że poziom zadowolenia z obrazu ciała pozostaje w istotnym związku z nasileniem symptomów zaburzeń odżywiania i nieuporządkowanego jedzenia, przy czym im większe niezadowolenie z własnego ciała, tym silniejsze objawy zaburzeń odżywiania. Ponadto przyjęto, że obraz ciała jest powiązany zarówno ze zmiennymi seksuologicznymi, takimi jak typ transpłciowości oraz etap tranzycji, jak i ze zmiennymi psychologicznymi, czyli poziomem spostrzeganego wsparcia społecznego, wstydem oraz poczuciem winy. Kolejne hipotezy odnosiły się do różnic w nasileniu symptomów zaburzeń odżywiania w zależności od typu transpłciowości i etapu tranzycji oraz do ich powiązań z wymienionymi zmiennymi psychologicznymi. Dodatkowo zakładano, że emocje samoświadomościowe oraz wsparcie społeczne mogą pełnić funkcję moderatorów relacji między obrazem ciała a zaburzeniami odżywiania, podobnie jak zmienne seksuologiczne.

W autorskim badaniu Doktorant uwzględnił kilka kluczowych zmiennych. Do głównych zmiennych psychologicznych zaliczył obraz ciała, symptomy zaburzeń odżywiania, wstyd, poczucie winy oraz spostrzegane wsparcie społeczne. Zmiennymi seksuologicznymi były typ transpłciowości oraz etap tranzycji, natomiast dodatkowo kontrolowano zmienne demograficzne. Pomiar zmiennych został przeprowadzony przy użyciu standaryzowanych narzędzi psychometrycznych. Obraz ciała

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

mierzono za pomocą Skali Oceny Ciała (BES), symptomy zaburzeń odżywiania przy użyciu kwestionariusza EAT-26, wstyd i poczucie winy za pomocą testu TOSCA, natomiast wsparcie społeczne oceniano przy użyciu Wielowymiarowej Skali Spostrzeganego Wsparcia Społecznego (MSPSS). Typ transpłciowości określano na podstawie deklaracji badanych, a etap tranzycji poprzez klasyfikację opartą na stopniu zaawansowania procesu korekty płci.

Zastosowane narzędzia charakteryzowały się wysoką rzetelnością, a do analizy danych wykorzystano m.in. korelacje, analizę wariancji, regresję oraz analizy moderacji. Procedura badania uwzględniła dobór próby badanej metod online. O ile zrozumiałam intencje Doktoranta to w doborze próby opart się na deklaracji osoby badanej w aspekcie czy jest osobą transpłciową czy nie. Plan badania oraz jego procedura zostały przedstawione rzetelnie, z zastosowaniem adekwatnie dobranych narzędzi do problematyki badawczej i zdefiniowanych zmiennych. Doktorant przedstawił także właściwości psychometryczne zastosowanych narzędzi, wskazując na odpowiednie wskaźniki rzetelności (współczynniki alfa Cronbacha), potwierdzające ich przydatność w badaniach naukowych.

Komentarz 3

W nawiązaniu do rozdziału *Charakterystyka grupy badanej* chciałabym prosić o doprecyzowanie kryteriów włączenia i wykluczenia z badania. Nie jest jasne, w jaki sposób były one weryfikowane jeśli chodzi o typy zaburzeń odżywiania (anoreksja, bulimia ale także inne) -czy je różnicowano?. Co prawda Doktorant wskazuje, że wykluczono u badanych występowanie określonych danych (zmiennych), jednak nie precyzuje, na jakiej podstawie dokonano tej kwalifikacji – czy oparto się na dokumentacji medycznej, czy na danych deklaracyjnych z ankiety przygotowanej na potrzeby badania.

Dobłą praktyką w procedurze badań naukowych jest przedstawienie zgody komisji ds. etyki badań naukowych właściwej instytucji (uniwersytetu lub instytutu badawczego). W tym zakresie Doktorant spełnił wymagania, co zasługuje na podkreślenie i świadczy o jego ukształtowanych standardach pracy naukowej. Coraz częściej stosowaną

praktyką jest również prerejestracja badań (np. w bazach typu *Clinical Trials*). W niniejszej dysertacji nie znalazłam informacji na ten temat, co pozwala przypuszczać, że badanie nie zostało prerejestrowane — a szkoda, gdyż podjęta problematyka ma istotne znaczenie naukowe i kliniczne. Opisując podstawy doboru do próby badanych Doktorant nie podaje czy obliczony został wskaźnik reprezentatywności próby ? jak też nie podaje w procedurze badania czy w gromadzeniu grupy badanych znalazły się osoby, które odpadły z badania podczas ich prowadzenia? Jeśli tak to z jakiego powodu?

W części III (wyniki badań własnych) Doktorant przedstawia rezultaty w logicznym i przejrzystym porządku, wykorzystując liczne, rzetelnie opracowane tabele (nr 1–24). Wyniki zaprezentowano spójnie, zgodnie z procedurą weryfikacji pytań badawczych oraz dziewięciu hipotez, przy zastosowaniu adekwatnych analiz statystycznych. Obejmowały one m.in.: statystyki opisowe poziomu nasilenia zmiennych (tab. 1), porównania wartości średnich (tab. 3), analizy różnic z uwzględnieniem etapu tranzykcji (tab. 5, 6, 8–11, 13, 15–17, 19, 20), analizy korelacyjne z wykorzystaniem współczynnika r Pearsona (tab. 2, 4, 7, 9, 12, 14, 18), analizę regresji (tab. 21) oraz analizy moderacji (tab. 22, 23), a także dwuczynnikową analizę wariancji ANOVA. Tabelaryczna prezentacja wyników jest czytelna, a zastosowane analizy statystyczne – trafnie dobrane do postawionych pytań i hipotez badawczych. Opis wyników charakteryzuje się rzetelnością, szczegółowością i poprawnością naukową — od statystyk opisowych, poprzez analizy zależności, aż po analizy moderacji.

Całość przeprowadzonych analiz pozwoliła na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze oraz weryfikację dziewięciu hipotez. W pełni potwierdzono jedynie hipotezę H2 (dotyczącą istotnego związku między zadowoleniem z obrazu ciała a zmiennymi seksuologicznymi, tj. typem transpłciowości i etapem tranzykcji). Częściowe potwierdzenie uzyskały hipotezy H1 oraz H3–H8, natomiast hipoteza H9 została odrzucona. Zbiórcze przedstawienie hipotez w tabeli nr 25 stanowi przejrzyste

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

podsumowanie wyników analiz, wskazujące hipotezy przyjęte i odrzucone wraz z ich interpretacją, stanowiąc dobrą podstawę do dalszej dyskusji.

Weryfikacja hipotez wykazała, że część z nich została jednoznacznie potwierdzona, zwłaszcza w zakresie związku między obrazem ciała a zaburzeniami odżywiania oraz znaczenia wsparcia społecznego i wstydu. Potwierdzono również hipotezy dotyczące różnic związanych z etapem tranzykcji. Częściowe potwierdzenie uzyskały hipotezy odnoszące się do moderacyjnej roli wsparcia społecznego i poczucia winy. Nie potwierdzono natomiast hipotez zakładających moderującą rolę typu transpcjiowości i etapu tranzykcji w relacji między obrazem ciała a zaburzeniami odżywiania oraz części założeń dotyczących znaczenia poczucia winy. Uzyskane wyniki wskazują, że najistotniejszym czynnikiem powiązanym z nasileniem symptomów zaburzeń odżywiania jest poziom zadowolenia z obrazu ciała — im niższy, tym wyższe nasilenie nieprawidłowych zachowań i postaw żywieniowych.

W analizach uwzględniających zmienne seksuologiczne wykazano, że etap tranzykcji różnicuje badanych: osoby na bardziej zaawansowanych etapach charakteryzowały się wyższym poziomem zadowolenia z ciała oraz większym wsparciem społecznym, natomiast osoby na wcześniejszych etapach prezentowały wyższe nasilenie trudności, w tym symptomów zaburzeń odżywiania. Typ transpcjiowości różnicował badanych jedynie w wybranych aspektach (np. świadomości żywieniowej), co wskazuje na jego ograniczone znaczenie. Istotne znaczenie w badaniach Doktoranta miało również wsparcie społeczne, które pełniło funkcję czynnika ochronnego — jego wyższy poziom wiązał się z niższym nasileniem symptomów zaburzeń odżywiania. W zakresie emocji samoświadomościowych stwierdzono, że wstyd dodatnio koreluje z objawami zaburzeń odżywiania, natomiast poczucie winy nie wykazuje istotnych zależności lub ma znaczenie ograniczone.

W części III Doktorant przedstawił również obszerną, opartą na aktualnych źródłach naukowych dyskusję wyników oraz – na podstawie

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

przeprowadzonych analiz – sformułował logiczne i uporządkowane wnioski. W dalszej kolejności w sposób czytelny wskazał także ograniczenia badania oraz możliwości aplikacyjne uzyskanych rezultatów. Ta część dysertacji została, w mojej ocenie, opracowana starannie i wnikliwie, ukazując wyniki badań własnych w szerokim kontekście literatury przedmiotu. Na szczególną uwagę zasługuje rozbudowana i pogłębiona dyskusja wyników, w której wskazano istotne związki między zadowoleniem z obrazu ciała a typem transpłciowości oraz etapem tranzycji. Z przedstawionej interpretacji wynika, że mężczyźni transpłciowi (osoby przypisane przy urodzeniu do płci żeńskiej) uzyskali wyższe wyniki w zakresie zadowolenia z obrazu ciała niż kobiety transpłciowe (osoby przypisane przy urodzeniu do płci męskiej) (s. 180). Tak rozumiem interpretację przedstawioną przez Doktoranta. Podsumowując, tabelaryczna prezentacja wyników jest czytelna, a zastosowane analizy statystyczne zostały właściwie dobrane do pytań i testowanych hipotez badawczych. Opis wyników cechuje się rzetelnością, skrupulatnością i poprawnością naukową — od statystyk opisowych zmiennych po analizy zależności między nimi. Z przeprowadzonych analiz wynikają istotne i wielowymiarowe wnioski. Po pierwsze, obraz ciała (a ściślej: zadowolenie z obrazu ciała) stanowi centralny mechanizm wyjaśniający występowanie symptomów zaburzeń odżywiania w badanej grupie. Po drugie, wsparcie społeczne pełni ważną funkcję ochronną, co wskazuje na konieczność jego wzmacniania w procesie pomocy psychologicznej. Po trzecie, istotnym czynnikiem ryzyka jest wstyd, który wiąże się ze zwiększonym nasileniem problemów związanych z zaburzeniami odżywiania. Po czwarte, największe trudności obserwuje się u osób znajdujących się na wczesnym etapie tranzycji, co podkreśla potrzebę kierowania szczególnego wsparcia do tej grupy. Na uwagę zasługuje interesujący i nowatorski wątek dotyczący analizy zależności między etapem tranzycji a obrazem ciała i zachowaniami żywieniowymi (np. s. 159 i inne). Ogólnie uzyskane wyniki wskazują, że zaburzenia odżywiania u osób transpłciowych mają charakter wieloczynnikowy, przy czym kluczową rolę odgrywa relacja jednostki z własnym ciałem oraz psychospołeczny kontekst jej funkcjonowania.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Komentarze 4

Proszę o doprecyzowanie różnicy między „symptomami zaburzeń odżywiania” a „nieuporządkowanym jedzeniem”, które Doktorant przywołuje w Dysertacji. W jaki sposób pojęcia te są definiowane, różnicowane oraz weryfikowane w badaniu? Gdzie przebiega granica ich odrębności definicyjnej w kontekście przeprowadzonych analiz? Biorąc pod uwagę operacjonalizację głównej zmiennej: obraz ciała wymaga doprecyzowania kwestia definicji głównej zmiennej: czy analizowany jest „obraz ciała”, czy „zadowolenie z obrazu ciała” (co faktycznie mierzy kwestionariusz BES). Opisy próby badanej oraz specyfiki transpłciowości są obszerne i pozwalają na poznanie charakterystyki grupy, jednak opisy zmiennej „obraz ciała” są mało precyzyjne i niewystarczająco różnicują osoby transpłciowe z pozostałymi. W części empirycznej pracy cele badawcze oraz definiowanie zmiennych przedstawione są niejednolicie i w różnych miejscach pracy ujęte w sposób nieprecyzyjny. Doktorant w temacie pracy posługuje się pojęciem „obrazu ciała”, natomiast w hipotezach badawczych operuje pojęciem „niezadowolenia z ciała”, co stanowi odmienną kategorię pojęciową. Na stronach 128, 132 i innych pojawia się naprzemiennie pojęcie „obraz ciała” oraz „zadowolenie z ciała”. Wymaga to jednoznacznego uporządkowania i doprecyzowania.

Hipotezy badawcze odnoszą się do zadowolenia z ciała, a nie szerzej rozumianego obrazu ciała, co rodzi pytanie o rzeczywisty zakres weryfikacji tejże zmiennej empirycznej. Warto jednoznacznie określić, co stanowi przedmiot pomiaru: ogólny konstrukt obrazu ciała czy jego wybrany komponent (np. satysfakcja/niezadowolenie). Tym bardziej że zastosowane narzędzia dotyczą zarówno postaw wobec ciała, jak i zachowań żywieniowych o charakterze dysfunkcyjnym. Doktorant używa zamiennie pojęć „nieuporządkowane zachowania żywieniowe” oraz „symptomy zaburzeń odżywiania”. Warto również rozważyć pogłębienie analizy dotyczącej tego, czy osoby transpłciowe — w porównaniu z osobami cisplciowymi — różnią się w przeżywaniu poczucia winy i wstydu w kontekście zaburzeń odżywiania.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Komentarz 6

W procedurze badania ważne jest bardziej precyzyjne określenie kryteriów włączenia do próby badanej. Doktorant wskazuje jedynie na deklarację uczestników (w próbie dominowały osoby młode, pochodzące głównie z dużych miast - średnia wieku nieco powyżej 24 lat). dotyczącą transpłciowości i etapu tranzycji płci. Ponieważ badanie prowadzono metodą online, dane te mają charakter deklaracyjny, a nie zweryfikowany (np. poprzez dokumentację medyczną), co może stanowić ograniczenie badania. W odniesieniu do zastosowanej metody półustrukturalizowanego wywiadu (s. 145, 151) proszę o podanie przykładowych pytań, na podstawie których weryfikowano badane obszary i zmienne.

Reasumując, procedura opracowania modelu badawczego, zbierania danych oraz prowadzenia analiz odpowiada zasadom naukowego opracowania danych teoretycznych i empirycznych, zmierzając do integracji aktualnych (polskich i światowych) wyników badań w zakresie tematyki dysertacji. W mojej ocenie Doktorant wykazał się samodzielnością w prowadzeniu badań oraz poprawnością metodologiczną. Na uznanie zasługuje uwzględnienie w pracy istotnych ograniczeń badania oraz sformułowanie wniosków. Dysertacja spełnia standardy projektu badawczego na poziomie doktorskim. Przeprowadzone analizy statystyczne są adekwatne do problematyki i modelu badawczego oraz zgodne ze standardami naukowymi. Przyjęty układ prezentacji danych, jasno sformułowane pytania badawcze oraz odpowiadające im hipotezy umożliwiają systematyczne śledzenie toku analiz i ich interpretacji. Konsekwencja ta została również zachowana w części dyskusji, co pozwoliło na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze i weryfikację hipotez w odniesieniu do literatury przedmiotu. Przeprowadzona dyskusja świadczy o wiedzy Doktoranta oraz jego umiejętności krytycznej analizy problemu badawczego. Autor jest świadomy ograniczeń własnych badań, co znajduje odzwierciedlenie w treści pracy. Rozprawa charakteryzuje się istotnymi walorami metodologicznymi i poznawczymi, które wzmacniają jej wartość naukową.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

Na szczególne podkreślenie zasługuje trafny i aktualny dobór problematyki badawczej. Autor koncentruje się na nadal niewystarczająco rozpoznanym w literaturze polskiej obszarze funkcjonowania psychospołecznego osób transpłciowych, zwłaszcza w kontekście relacji między obrazem ciała a symptomami zaburzeń odżywiania. Walorem pracy jest kompleksowy model badawczy, integrujący zmienne psychologiczne i seksuologiczne. Uwzględnienie zarówno czynników indywidualnych (emocje, obraz ciała), jak i kontekstowych (wsparcie społeczne, etap tranzycji) umożliwia bardziej adekwatne uchwycenie złożoności funkcjonowania badanej grupy. Mocną stroną jest trafna operacjonalizacja zmiennych z wykorzystaniem standaryzowanych narzędzi psychometrycznych. W badaniu zastosowano uznane i szeroko stosowane kwestionariusze: BES, EAT-26, TOSCA oraz MSPSS, które charakteryzują się wysoką rzetelnością ($\alpha > 0,85$). Zapewnia to odpowiednią jakość pomiaru oraz zwiększa wiarygodność uzyskanych wyników. Istotnym zasobem metodologicznym jest również zastosowanie zróżnicowanych analiz statystycznych, obejmujących korelacje, analizę wariancji, regresję oraz analizy moderacyjne. Dzięki temu możliwe było nie tylko uchwycenie prostych zależności między zmiennymi, lecz także analiza bardziej złożonych mechanizmów (np. efektów moderacyjnych), co podnosi poziom zaawansowania opracowania danych. Na podkreślenie zasługuje także uwzględnienie zmiennych specyficznych dla populacji transpłciowej, takich jak etap tranzycji oraz typ transpłciowości. Pozwala to lepiej dostosować model badawczy do specyfiki badanej grupy oraz zwiększa trafność uzyskanych wyników. Dodatkowym walorem pracy jest wyraźne wskazanie implikacji praktycznych, szczególnie w obszarze psychoterapii i wsparcia psychologicznego. Wyniki badań umożliwiają formułowanie konkretnych rekomendacji dotyczących pracy nad obrazem ciała, regulacji emocji oraz wzmacniania wsparcia społecznego.

Dysertacja posiada także pewne ograniczenia, które mają znaczenie dla interpretacji wyników. Najważniejszym z nich jest przekrojowy (jednoczasowy) charakter badań. Oznacza to, że uzyskane wyniki pozwalają jedynie na identyfikację zależności między zmiennymi, nie umożliwiają natomiast wnioskowania o kierunku zależności

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

przyczynowo - skutkowych. Chociaż w badaniu uczestniczyły osoby transpłciowe, dobór próby nie miał charakteru losowego, co ogranicza możliwości generalizacji wyników na całą populację. Ponadto zastosowanie wyłącznie narzędzi samoopisowych zwiększa ryzyko zniekształceń w pomiarze zmiennych np. ryzyko subiektywnej interpretacji pytań. Istotnym ograniczeniem jest także pominięcie części populacji transpłciowej, w szczególności osób niebinarnych. Oznacza to, że model badawczy opiera się na binarnym ujęciu płci, co ogranicza jego adekwatność wobec pełnego spektrum różnorodności płciowej. Przedstawione uwagi krytyczne oraz pytania zawarte w niniejszej recenzji nie umniejszają wartości ocenianej dysertacji, lecz stanowią inspirację do dalszej dyskusji i ewentualnych modyfikacji w procesie publikacji wyników. Jednocześnie wskazane ograniczenia — wynikające z przekrojowego charakteru badań, specyfiki próby oraz zastosowania metod samoopisowych — nie podważają wartości pracy, lecz wymagają ostrożności w interpretacji wyników oraz wyznaczają kierunki dalszych badań, zwłaszcza o charakterze podłużnym i obejmujących szersze spektrum zmiennych oraz populacji.

Konkluzja końcowa

W podsumowaniu recenzji podkreślam pozytywną ocenę przedstawionej rozprawy. Badania cechuje oryginalność oraz znacząca wartość poznawcza podjętej problematyki z obszaru psychologii zdrowia. Praca wskazuje na rzetelne przygotowanie Doktoranta zarówno w zakresie teoretycznym, jak i metodologicznym. Oceniając dysertację całościowo warto podkreślić, że przedstawiona praca stanowi spójną całość. Kolejność prowadzonych analiz – od najbardziej teoretycznej po empiryczną weryfikację jest przemyślana i celowa. Walorem pracy, która ma być podstawą nadania stopnia naukowego jest udowodnienie, że Doktorant dysponuje wszechstronnym warsztatem badawczym w obszarze psychologii, co jest w mojej ocenie spełnione. W konkluzji stwierdzam, że

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr. Jakuba Hartunga-Wójciaka pt. *„Związek obrazu ciała i symptomów zaburzeń odżywiania w grupie osób transpłciowych z uwzględnieniem spostrzeganego wsparcia społecznego oraz poczucia winy i wstydu”*, przygotowana pod kierunkiem dr hab. Beaty Ziótkowskiej (promotor pomocnicza: dr Magdalena Grabowska), spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668 ze zm.). W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr. Jakuba Hartunga-Wójciaka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl